

Wijzer

‘Gods liefde voor mensen doet me dichten en zingen’ (1)

Peter Denneman smm

Op 8 december 2016 is de presentatie van het boek met bovenstaande titel van confrater Wiel Logister.

De laatste jaren heeft Wiel Logister geschreven over de spiritualiteit van Montfort, de stichter van de Dochters der Wijsheid, de Broeders van St.-Gabriël en de Montfortanen. In 2013 *Geraakt door de nederigheid van God* en in 2014 *In de voetstappen van de Gekruisigde*. Telkens met als ondertitel ‘Spiritualiteit in de lijn van Louis-Marie Grignion de Montfort’. Het zijn geen historische studies, maar pogingen om de grondlijnen van zijn levensbenadering naar voren te brengen. Daarna is Wiel begonnen de cantieken van onze stichter te lezen, te bestuderen en te vertalen. Bij gelegenheid van de 300e sterfdag van onze stichter (28-4-2016) heeft hij een boekje samengesteld met gebeden uit die cantieken: *Bidden met Louis-Marie Grignion de Montfort*. Het laat zien hoe hartstochtelijk hij bad en anderen leerde bidden. Het boek *Gods liefde voor mensen doet me dichten en zingen* bevat een vertaling van 60 van de in totaal 164 cantieken, met een inleiding en commentaar hierop.

In het verleden zijn slechts enkele cantieken in het Nederlands vertaald. Dat geldt ook voor andere talen.

Volledige vertalingen in het Italiaans, Spaans en Engels verschenen pas in resp. 2002, 2003 en 2005. Dit heeft ermee te maken dat sinds midden 19e eeuw de aandacht vooral is uitgegaan naar de geschriften van Montfort over de Wijsheid, Maria en het Kruis. De cantieken werden beschouwd als stichtelijke liederen voor eenvoudige christenen; de kern van zijn theologie en spiritualiteit was er blijkbaar niet in te vinden. Wiel is daarentegen van mening dat ze een eigen licht werpen op de wijze waarop Montfort de geest van het christendom wilde vernieuwen, op wat hem als missionaris voor ogen stond en op wat hij van zijn volgelingen verhoopde.

De laatste jaren heeft Wiel tijdens de retraite van de confraters een aantal cantieken gelezen en toegelicht. Tot enthousiasme van de deelnemers. Dat enthousiasme over Montfort's visie op Gods liefde voor mensen was er dit voorjaar ook tijdens de feestelijke herdenking van zijn sterfdag in de Remigiuserkerk van Schimmert, bij de Dochters der Wijsheid in Wijchen, in de Montfortkerk in Tilburg en de Montfortkapel in Oirschot. ■

nummer 3 - oktober 2016

Na twee extra nummers zijn we weer toe aan ‘gewoon’. Peter Denneman en Wiel Logister vertellen over het boek in wording. Andries Govaart en Frans Bullens geven een inkijkje in hun werkwijze bij het creëren van een zangbaar lied (cantiëk). Zeven cantieken verschijnen op de CD ‘Gods liefde voor mensen doet ons zingen’

Wie zoal het St. Hubertus Kunstcentrum bezoekt, vertelt John van Oss. De jubilarissen laten zien wat hen geïnspireerd heeft in jaren broeder- en priester-zijn. We nodigen u uit voor 8 december. Tot slot praten we u bij over alle nieuwtjes uit binnen- en buitenland.

Redactie:

Peter Denneman, Ben Faas, John van Oss, Marian Claeren

‘Gods liefde voor mensen doet me dichten en zingen’ (2)

Wiel Logister smm

In de inleiding van het boek gaat de schrijver in op doel en gebruik van cantieken en geeft hij een verklaring van de titel van het boek.

Montfort heeft in zijn korte leven (1673-1716) tussen zijn pastorale bezigheden door veel geschreven: brieven, theologische beschouwingen, regels voor zijn congregaties etc. Wat er verloren is gegaan, weten we niet. Een groot deel van wat bewaard is gebleven, bestaat uit cantieken ofwel religieuze liederen. In de *Oeuvres Complètes* van 1966 beslaan ze bijna de helft van zijn geschriften (blz. 861-1673). Hij zong ze of liet ze zingen bij allerlei gelegenheden. Volgens van de *Règle manuscrit* werden 's morgens vroeg om vijf uur al cantieken gezongen, als de deelnemers aan de missie in de parochie naar de kerk kwamen. Met de kinderen zong men 's middags na het rozenhoedje “twee of drie strofen van een cantiek”. Op bedevaart naar O.L. Vrouw van Saumur “zingt men onderweg cantieken, bidt men de rozenkrans of gaat men in stilte”. Cantiek 164 is een soort arbeidsvitamine voor hen die de Calvaire in Pontchâteau bouwen. Op de markt van Challans weet Montfort ruziende vrouwen te kalmeren door een cantiek aan te heffen. De Dochters der Wijsheid moeten in de school of bij zieken cantiek 148 over de Charité zingen. Op weg naar de brandstapel in 1793 tijdens de Franse Revolutie zingen de zusters een cantiek van hun stichter. De cantieken zijn dus niet enkel bedoeld voor de liturgie in de kerk. Ze bevatten gebeden, lofprijzingen en belijdenissen, aanwijzingen voor het volgen van de missie in de

parochie, teksten voor processies, mystieke poëzie, dialogen die doen denken aan middeleeuwse mysterie-, heiligen- en mirakelspele. Montfort heeft ze geschreven voor parochies, voor de Dochters der Wijsheid, voor vrienden en kennissen als uiting van zijn geloofsbeleving.

De thema's zijn veelomvattend: het wie en wat van God, woorden en daden van Jezus Christus, de Wijsheid, het Kruis, Maria, het Heilig Sacrament, kerstmis, de passieweek, de drijfveren van een missionaris, tendensen in samenleving, kerk en cultuur. Meermaals komen fasen en stappen in de bekering ter sprake. Bezongen wordt de betekenis van feesten in de loop van het kerkelijk jaar, momenten uit het leven van Jezus en Maria, de geloofsbeleving in allerlei omstandigheden. Maar ook gaat het over rijkdom en armoede, de leefstijl van de geestelijkheid, de mentaliteit van een echte missionaris, de deelname aan de missie en over wat we in leven en sterven van God mogen verwachten.

De titel van dit boek gaat terug op een uitdrukking die met enige variatie vaak in de cantieken voorkomt en de fundamentele bezieling van Montfort weergeeft: *Gods liefde voor mensen stuwt me voort* (La Charité me presse). Montfort heeft het over *amour* en *charité*. *Charité* duidt op Gods bekommernis voor de mens in nood en op grond daarvan op de bekom-

mernis van mensen jegens elkaar. Op de achtergrond staat de godsnaam uit Ex 3,13-14 (Ik zal er zijn) of wat God zegt in Ex 3,16: “ik heb gezien wat jullie in Egypte wordt aangedaan en heb me jullie lot aangetrokken”. Ex 34,6 heeft het over “God barmhartig en genadig, geduldig en groot in genade en trouw”. Het Nieuwe Testament verbindt dit met het gebaar van Jezus die anderen de voeten wast (Joh 13). *Charité* is een toegespitste vorm van liefhebben: met compassie en betrokkenheid koste wat kost, met genegenheid zonder superioriteitsgevoelens en zonder neerbuigendheid. Een en ander heb ik trachten uit te drukken in de titel: ‘Gods liefde voor mensen doet me dichten en zingen’.

De herdenking van de 300ste sterfdag van Louis-Marie Grignion de Montfort is op 11 september in Pontchâteau officieel afgesloten. Bij gelegenheid van deze afsluiting hebben de generaal oversten (v.l.n.r.) van

Afsluiting jubileumjaar en uitnodiging

de Broeders van St-Gabriël, broeder John, van de Dochters der Wijsheid, zuster Louise, en van de montfortanen, confrater Santino een ontmoeting met paus Franciscus.

Wij sluiten het jubeljaar af op donderdagmiddag 8 december in de expositieruimte voor het Montfortaans Erfgoed, St. Hubertus Kunstcentrum in Genhout. Daar vindt dan de presentatie plaats van het boek

van Wiel Logister over de Cantieken van Montfort ‘Gods liefde voor mensen doet me dichten en zingen’ en de CD met cantieken van Montfort ‘Gods liefde voor mensen doet ons zingen’. Een projectkoor o.l.v. Frans Bullens brengt samen met de aanwezigen de cantieken tot klinken.

U bent als lezer van harte welkom. Laat ons even weten als u komt. Voor verdere informatie zie www.montfortanen.nl

Wordt Cantique 145 een nieuw Nederlandstalig Marialied?

Andries Govaart

Wat gebeurt er als je gevraagd wordt om een Franse tekst uit het begin van de 18de eeuw in het Nederlands tot een liedtekst te vertalen?

‘Of ik er voor voelde om wat cantieken van Louis-Marie de Montfort te vertalen’, vroeg Peter Denneman. We hadden eerder samengewerkt toen hij pastor was van het Mediapastoraat. ‘Van wie?’, zei ik. ‘Louis-Marie Grignon de Montfort, onze stichter, binnenkort viert dat hij 300 jaar geleden is gestorven.’

Ik wilde wel, ik kende hem niet; dus ik googelen en lezen en ontdekken. Ik kreeg plezier in een wat eigengereide, gedreven man die betrokken was op de armsten in Bretagne en de Vendée en die weggaf wat hij had. Hij liet zich niet tot de religieuze of burgerlijke orde roepen, maar stichtte liever zelf een congregatie.

Evenals Ambrosius en Luther kende hij de kracht van het lied, van de hymne. Door ritme en rijm onthouden mensen een tekst en als ze een cantiek uit het hoofd kennen (‘par coeur’ is in dit geval beter) dan eigenen ze zich onbewust de inhoud

toe. Dus schreef Louis de Montfort cantieken. Blijkbaar was het een mateloze mens, want hij schreef er honderden. De kortste cantiek die ik heb vertaald had 7 coupletten, de langste had er 47. Bij een vertaler slaat dan de wanhoop toe.

Er zijn 7 hymnen door Wiel Logister geselecteerd en bij de eerste vier heb ik alle coupletten vertaald en is daarna de selectie van de coupletten gemaakt. Bij de volgende drie cantieken heb ik gevraagd van te voren een keuze uit de coupletten te maken. Toch was het goed vier hymnen in het geheel te vertalen. Je komt in het ritme en de taal van Louis de Montfort zelf.

Wat me gaandeweg trof in de taal van Louis de Montfort was de eenvoud, de directheid, het volkse en de gein. Er wordt gescholden. Het gaat over vrekken en schooiers en poeha en tantam, de zondaars worden voor ‘varkens, vet en rond’ uitgemaakt. Maar ook theologische noties worden verwerkt. Voor Louis de Montfort die

duizenden kilometers heeft gelopen, is de natuur als schepping een vindplaats van God geworden, naast overigens ook de ervaring dat de natuur wreed kan zijn, onherbergzaam. In *Sur la solitude* schrijft hij ‘De natuur is Gods eigen schepping aan geen zondaar blootgesteld. Maar genade herstelt ons bestaan, een grotere redding.’ Impliciet beschrijft hij daarmee dat onze (sic) verlossing uit de zonde ver boven de schepping uitgaat.

De Franse taal van Louis de Montfort is niet moeilijk. Er zijn heel wat verwijzingen

naar de Bijbel die je als vertaler goed moet kennen en er klinken ook citaten uit de liturgie bv. Deo gratias en Magnificat. Het ritme is strak, maar het Frans is lenig en voegt zich naar het ritme van de zang. Een vertaler moet dus eerst het ritme onder de knie krijgen – gelukkig hield Louis de Montfort van afwisseling in ritme – voordat de Nederlandse woorden vanzelfsprekend passen op het gekozen ritme. Het Frans kent minder rijmklanken dan het Nederlands. In de oorspronkelijke tekst van *Cantique de la charité* (148,1) rijmen j’aime, soi-même, anathème op elkaar (emme) en prochain, sein en plein (èn).

Dit consequente volrijm lukte mij in het Nederlands niet. Ik heb er dus vaak voor gekozen alleen de even regels te laten rijmen en ook genoeg te nemen met klankrijm. Voor de Montfortanen is ‘Charité’ onvertaalbaar. Toch ben ik zo vrij geweest naar andere woorden te zoeken in de hoop de tekst voor andere gelovigen toegankelijk te maken.

In de cantiek 9 wordt de ‘Douceur’ bezongen en met doux en douce komt dit woord veel voor. Ik heb gekozen daar verschillende woorden voor te gebruiken: zachtmoedig, mild, kalm, zacht, genadig...

Tenslotte spreek ik de hoop uit dat we met de vertaling van *Cantique nouveau en l’honneur de Notre-Dame de toute patience* (145) een nieuw Marialied gaan zingen. Het is een eenvoudig, rijk lied met bijbelse verwijzingen en prachtig op muziek gezet door Frans Bullens. ■

Cantique 145

Koor: 1. Kom mij te hulp, Ma - ri - a vol - maakt en zacht
Allen: 2. In lief - des naam bent u in mijn nood mijn be -
Koor: 3. Want u bent toch re - me - die voor wie niet ge -
Allen: 4. Sta voor ons in: het uur van mijn dood komt steeds

moe - dig, kom mij te hulp, want
hoe - der. In lief - des naam ver -
ne - zen. Want u bent toch nieuw
na - der. Sta voor ons in: dat

dag aan dag lijd ik en zucht. Sla
zoen mij met mijn arm be - staan. Wel
licht voor wie het niet meer ziet, a -
ik niet val, mijn ko - ning - in. Mijn

acht op mijn klacht o - ver - vloe - dig, ge -
le - vens - lust, doe mij ver - moe - den uw
siel voor wie af - straf - ling vre - zen, de
hoop heb ik op u ge - la - den, uw

nees al mijn kwa - len, kom spoe - dig.
toe - wen - ding, toon u mijn moe - der.
uit - komst voor we - duw en we - zen,
naam is voor ons vol ge - na - de,

Kom mij te hulp.
In dat lief - des u naam.
toch!

Tekst op de piano, vingers op de toetsen, potloodje in de mond...

Frans Bullens

Hoe gaat een componist te werk als hij vanuit het Frans vertaalde cantieken van Montfort als liedteksten krijgt aangereikt?

Had u het mij een jaar geleden gevraagd, ik zou niet weten waar u het over had. Jawel, ik kende de Montfortanen wel, één van de priesterassistenten in onze parochie is een Montfortaan. En het was net deze Montfortaan, Simon Kuyten, die me na de mis een verzoek deed. Iets over teksten van de stichter van de congregatie en vertalingen en die moesten dan op muziek gezet worden en of ik dat wilde doen.

Wel ja, waarom niet? Componeren is leuk werk, liederen schrijven al helemaal en zeker als ze ook nog gezongen gaan worden.

De vertalingen zouden gedaan worden door ene Andries Govaart. Ja, ja, die kende ik ook wel, van een lied, even wachten...iets uit 'Continuo'...

Enfin, tot er een telefoontje kwam van Peter Denneman. Dié kende ik wel, al was het alleen maar van het stemgeluid, herkenning van de televisie.

Een afspraak was snel gemaakt, in 's-Hertogenbosch, in een groot pand met een klein kamertje. En daar zaten drie voor mij deels onbekende heren: Wiel Logister, Andries Govaart en Peter Denneman. Met mij er bij een aardig kwartetje. En we gingen het hebben over de 'cantieken' die de stichter, Louis-Marie Grignion de Montfort, geschreven had. Nu bleek dat de oudste van het stel, Wiel Logister al een kleine zestig cantieken vertaald had en bezig was deze met inleiding en commentaar uit te geven. Aardig is dat, als je een half jaar verder bent, na een drietal bijeenkomsten met Montfortanen én een rolprent, je de figuur van de Montfort een stuk beter kunt plaatsen. Maar toen nog niet...

Aan het eind van de aangename bijeenkomst werd afgesproken dat tekstschrijver Andries Govaart een viertal cantieken zou vertalen en mij zou toesturen. Prima. Ik had geen idee wat het zou worden, maar het moet een nogal vreemde tekst zijn als die zich niet tot muziek laat zetten. Althans dat is mijn overtuiging.

En Andries, we mogen nu Andries zeggen, gingen voortvarend te werk want na enige weken kwamen de eerste cantieken via de mail binnen. Vreemde teksten hoor:

Deze kluis, Dit bos afgelegen...en

Als ik nu ga vertrekken met een stok in mijn hand...

Als je gewend bent aan psalmvertalingen en brave liturgische gezangen dan was dit toch weer andere kost. Later heb ik in de context van het leven van Louis de Montfort, aangeleverd door een drietal vieringen en een film, een en ander wel kunnen plaatsen, maar toen dus nog niet...

En dan maar aan het werk, want in februari zouden de eerste vier cantieken tot klinken moeten worden gebracht. Nu is men vaak nieuwsgierig hoe zo iemand dat dan doet. Of hij gaat zitten wachten tot er een melodietje binnenstroomt, of rondtobbend om de tafel, ijsberend loopt te wachten op...ja, waarop? Inspiratie? De goddelijke Vonk?

Ik zal u uit de droom helpen. Er wordt nergens op gewacht. Er wordt gewoon begonnen. Met de tekst op de piano en de vingers op de toetsen en het potlood in de mond hangend. Zo speel je door de tekst heen en al spelend komen dingen voorbij die dan snel worden genoteerd in een soort noten-kladschrift. Dat proces is nogal eens snel gedaan, dan een dagje laten liggen en nóg eens doorspelen en kijken of het je nog wel bevalt en nog eens en nog eens en dan toch maar besluiten om dat andere dingetje te nemen, kiezen en combineren, wegstrepen en terughalen. Tot je uiteindelijk denkt een logisch en aanhoorbaar geheel gemaakt te hebben.

In vroegere tijden (tot zo'n 15 jaar geleden) ging ik dan aan tafel zitten om met een vulpen een en ander in het net uit te werken. Dát doen we niet meer, dat gaat tegenwoordig met de computer. Daarin voer je alle noten die moeten klinken, alle teksten, alle muziektekens, alle punten en komma's en voilà: het apparaat maakt er een fraaie print van, als of het gedrukt staat!

En nu naar de volgende ontmoeting, ditmaal in Tilburg, waar de heren Logister, Denneman en Govaart klaar zaten om een en ander eens fijn kritisch te gaan beluisteren. Nou, dat viel reuze mee! Natuurlijk hoorden ze niet het complete product, maar een ruwe versie alleen op de piano en met mijn tamelijk ongeschoolde stemge-

luid. Maar dat was toch al voldoende om de heren te overtuigen van het feit dat het allemaal wel goed zou komen met die cantieken.

Maar aan cantieken alleen heb je niet veel. Die staan aardig in de boekenkast maar daar worden ze niet voor geschreven. Nee, een en ander moest ook nog gezongen gaan worden en wel in een viertal vieringen en of daar dan een koor bij zou kunnen zijn want het moest toch ook allemaal fraai voorgezongen worden.

Om een lang verhaal wat in te korten: het is allemaal gebeurd. We hebben met een projectkoor van koorzangers uit Dongen en Raamsdonk (-sveer) 4 cantieken ingestudeerd en gezongen in Schimmert, Wijchen en Oirschot. En ze hebben het met veel plezier gedaan. Of dat nu lag aan de muziek, of aan de hartelijke ontvangst of de inspiratie van de stichter... Joost mag het weten.

In de zomer werden nóg drie cantieken gecomponeerd zodat het

totaal op acht kwam. U zult denken: die man kan misschien wel componeren maar zeker niet tellen! Toch wel, want twee cantieken zijn dubbel gemaakt.

Ter afsluiting werd in juli in de kerk van Raamsdonk een cd opgenomen met zeven van de acht cantieken. Eentje viel buiten de boot en was helaas niet meer haalbaar om in te studeren. En zo sluiten we een jaar na de eerste ontmoeting met de heren Logister, Denneman en Govaart het project af en wordt een en ander in boek en cd gepubliceerd. Hoe het verder loopt en hoelang en hoeveel van die muziek gezongen gaat worden en wat er in de prullenbak of bij het oud papier beland of in de top-40... ook dat zullen we niet weten. Maar we kunnen wel terug kijken op een fijne samenwerking tussen Andries Govaart, Peter Denneman en Wiel Logister en een succesvolle productie van de Cantieken van Montfort! ■

handschrift van Montfort

Bezoekers Sint Hubertus Kunstcentrum in Genhout

John van Oss smm

De laatste afleveringen van de Wijzer hebben we elke keer een bijzonder voorwerp uit het centrum laten zien. Een voorwerp met een bijzondere geschiedenis voor de Montfortanen. U zult zich waarschijnlijk afvragen: 'Hoe zit dat nou met dat centrum? Komen er mensen om te kijken? Trekt het wel bezoekers?

Elke derde zondag van de maand is het centrum geopend. Het aantal bezoekers stijgt, maar het loopt niet storm. Wat wel goed loopt zijn de groepen die op aanvraag een rondleiding willen hebben. Het is een gevarieerd aantal. Om er enkele te noemen: Het vredeskoor van Nuth. Een zeer geïnteresseerde groep mensen. Zij hebben de middag ook nog gevuld met prachtige zang.

De Heemkundevereniging van Schimmert. Mensen die de achtergronden van Montfortanen en Dochters der Wijsheid goed kennen en ook veel interesse hebben voor de Montfortaanse geschiedenis.

Oud studenten van Ste Marie in reünie bij elkaar. Voor hen waren het bijzondere persoonlijke ervaringen. De loge van de Vrijmetselaars uit Maastricht. Ze waren heel erg geïnteresseerd vooral in de bouw en in de

talrijke symbolen.

Afvaardiging van de priesters van het dekenaat Maasmechelen, die kwamen ter voorbereiding van een Kerststal-lentocht in december. Een afvaardiging van het dekenaat Hasselt.

Een groep van 50 plussers uit Ransdaal. Zij bezoeken regelmatig interessante projecten die te maken hebben met cultuur en godsdienst. Zeer geïnteresseerd.

Een burengroep uit Geleen. Enkele bewoners zijn geboortig van Genhout. Zij brachten burens en bekenden mee en ze waren heel enthousiast.

Er loopt een rode draad door al die bezoeken heen. En wel de dikwijls verrassende constatering dat er Zusters Dochters der Wijsheid of broeders en paters Montfortanen in de familie zitten. Doorgaans weten ze weinig van de oud heerooms en tantezusters. Verrassend is dan

dat wij - dank zij onze archivaris Hub Kleijckers - gegevens kunnen verstrekken over die familieleden. De dankbaarheid is groot. Nogmaals het moet groeien. Maar de gevarieerdheid en de belangstelling is niet slecht.

Wie weet mogen we ook u begroeten bij de presentatie van het boek over en de CD met cantieken op 8 december a.s. ■

SMM-jubilarissen 2016

Allereerst twee klasgenoten van lang geleden: **Jan Leistra** en Pierre Robertz, beide 60 jaar geleden op 11 maart priester gewijd.

Jan Leistra schrijft: 'Portugal is nu niet precies een missieland volgens de gangbare opvattingen. Je krijgt er geen malaria of andere tropische ziektes. De mensen behoren tot het blanke ras. En van Nederland uit ben je na twee en een half uur vliegen ter plaatse, dus het is ook niet zo ver van huis. Maar 'Missie' is daar waar je jezelf geeft, en dat heb ik gedurende de 52 jaar dat ik in Portugal gewoond heb, proberen te doen.

Ik had graag parochiewerk gedaan, maar daar is niets van terecht gekomen, want ik heb mijn hele leven in de seminarieopleiding gewerkt, het opleiden van jonge Portugese Montfortanen. En dat was niet zo eenvoudig, want Portugal was in 1956 nog een straatarm land, met het gevolg dat je 'seminaristen' kreeg zoveel je maar wilde: een mooi seminarie, dus een comfortabel dak boven je hoofd, goed eten en drinken, een voetbalveld, en studeren om uit de miserie te geraken. Het was dus eigenlijk meer sociale promotie dan wat anders. De meesten zijn dan ook vertrokken eenmaal dat ze hun staatsdiploma op zak hadden. En zijn ook nog goed terechtgekomen: leraren, advocaten, een rechter, geslaagde zakenmensen, Europese Commissie. En allemaal zijn ze de Montfortanen dankbaar, omdat ze weten dat ze het zonder ons niet zover geschopt hadden. Zij die Montfortaan geworden zijn (17) hebben hun theologische studies gedaan op een of

andere universiteit in Rome, samen met de Italiaanse scholastieken.

Van 1956 tot 1974 heb ik geleefd onder de dictatuur van Salazar en later van zijn opvolger Caetano. Mijn priestergetuigenis knaagde soms, als ik me afvroeg of ik moest optreden tegen onrecht en wreedheid van het regiem. Maar als je dat als vreemdeling deed werd je zonder pardon het land uit gezet, en dan hadden die arme mensen helemaal niks meer aan je. Dus maar blijven hopen op een betere toekomst.

Wat ik geleerd heb van mensen die arm zijn is, dat je het leven met heel weinig kunt versieren '

Pierre Robertz schrijft: 'Zestig jaar is wel de werkzame tijd van de mens, als het een beetje meezit. 60 Jaar deelgenoot van Christus' priester-schap. 66 jaar religieus leven als montfortaan. Je wordt er stil van. Onverdiende gaven en grote verantwoordelijkheid. Maar... zoals die ene medebroeder zei: 'Wat doe je tegen roeping?' Geroepen-zijn is bovenmenselijk werk: een beeld te zijn van Jezus, Verlosser van alle mensen van goede wil.

Dit bovenmenselijk werk begon echt in mijn eerste H. Mis op dorpsreis in Mozambique in 1957. Mijn voorkeur is altijd gebleven: mensen in persoonlijk contact brengen met Jezus, de Verrezen Heer en Verlosser. Ik ben de Heer op zijn kruisweg tegengekomen bij ons bezoek aan een gevangenis in een stadje aan de Indische Oceaan, in Noord-oost Mozambique. Het was in het begin van de onafhankelijkheids-oorlog. De cipier had mijn medebroeder en mij verlof gegeven om de gevangenen even te begroeten. Toen we daarmee wilden beginnen, kwam een werkploeg van gevangenen terug

van hun dag-arbeid ergens in het district. Hartbrekend was het, deze vermagerde en dodelijk vermoeide mensen te zien. Vooral één van onze goede christenen, een man op leeftijd. Hij was uitgemergeld en krom gebogen van uitputting. Een haast gebroken mens. Hoe lang zal hij nog geleefd hebben? Hij herkende ons en was ons dankbaar. We konden even met hem spreken. Mijn medebroeder kon zijn tranen niet bedwingen. Ikzelf werd ten diepste geraakt. Ik kan deze ontmoeting nooit vergeten.

Een andere ervaring was de manier waarop een klein meisje kwam biechten. Ik was op dorpsreis en opeens kwam daar een kindje van een jaar of zeven naar me toe. Ik zette een klein stoeltje op een stille plek, waar mensen konden komen zonder gehoord te worden. Het meisje had een paar maanden geleden de Eerste Communie gedaan en kwam zich nu voorbereiden om Jezus weer te ontvangen. Tot mijn grote verbazing en vertedering legde het kindje een armpje vertrouw vol om mijn nek en fluisterde in mijn oor wat het te melden had. Wat een vertrouwen in zo'n vreemde, witgekleurde mzoengoe!

Op 19 maart waren Jacques Hoedemakers, Jacques Maas en Nico Schneiders 50 jaar priester.

Jacques Hoedemakers heeft iets meer tijd nodig. U leest zijn stukje in de volgende Wijzer.

Jacques Maas schrijft: 'Wat mij vooral bewogen heeft, is in de geest van Montfort op te komen voor de allerarmsten, de noodlijdende medemensen.

Montfort geloofde - in de geest van Jezus - in persoonlijke ontmoetingen door met het hart te luisteren naar mensen. Montfort bracht zo in zijn tijd, op zijn manier, mensen dicht bij elkaar rond God en Maria. Ik heb - op mijn manier - gedurende die 50 jaar geprobeerd in Afrika en hier in Nederland mensen te bemoedigen, wat gelukkiger te maken, wat vreugde te bezorgen. In Afrika heb ik met steun vanuit Nederland en op kleine schaal samen met Afrikaanse jongeren in achterstandswijken kleinschalige projecten opgezet om te komen tot een betere hygiëne, gezondheid; om vorming en opleiding aan te bieden, zodat ouderen en jongeren zichzelf kunnen ontwikkelen ten bate ook van het welzijn van hun families. Ik ben velen, vooral mijn ouders, familie, vrienden en zeker ook de montfortanen dankbaar dat ze mij daarbij gesteund en daartoe de mogelijkheid geboden hebben.

Nico Schneiders: Bij een terugblik over 50 jaar priester zijn, komt voor mij heel duidelijk Gods sturende hand naar voren. Het eerste moment van die leidende hand lag ver voor mijn wijding, ofschoon ik dat toen niet besepte. Vlak voor het einde van de lagere school vroeg mijn vader wat ik wilde worden. 'Priester', was mijn antwoord. Een probleem voor mijn vader, 'wie zal dat betalen?' - zo vlak na de oorlog en vijf broers en zusjes achter je aan. Vader en ik gingen naar de pastoor, een aristocratische figuur en wereldheer. Hij vroeg mij of ik wereldheer wilde worden, en mijn antwoord was positief. Vader vertelde aan m'n opa en oma dat ik naar het bisschoppelijk seminarie zou gaan.

Toen zei een tante dat we naar 'het Putje' moesten gaan. Daar was de montfortaan, pater Toebosch, rector. Hij raadde ons aan om naar het seminarie van de montfortanen te gaan aan de Zeeweg in Heiloo. Daar was pater Polder overste. Na even praten vroeg hij mij of ik 'bij hun' wilde komen. Ik had nog nooit van de Montfortanen gehoord, maar ik zei 'ja'. Vader keek me vreemd aan, 'je wilde toch wereldheer worden?' 'Ja'. Pater Polder bracht de oplossing: 'Wil je naar de missie of hier in het land blijven?' 'Naar de missie.' Ik dacht dat wereldheren heren waren die over de wereld gingen. . . .

De tweede ingrijpende ervaring was na de priesterwijding. Ik was met nog drie anderen benoemd voor Congo, maar na een jaar voorbereidingen konden we niet vertrekken omdat de politieke situatie daar nog niet veilig genoeg was na de revolutie van 1964. Dus wachtten. Dat duurde gelukkig niet lang, want toen ik daags voor het montfortfeest in Oirschot pater Tesser ontmoette en ik hem vroeg of ik kon vertrekken, zei hij nee. Mijn gezicht betrok. 'Wat wil je dan?' 'Ik wil beginnen.' Hij vervolgde: Vanmorgen heb ik een brief gekregen van P. Provinciaal die op bezoek is in Borneo, en daarin schrijft hij 'Zorg voor zoveel mogelijk en zo vlug mogelijk voor mensen voor Borneo. Daar, onderaan de houten trap bij de voordeur werd mijn benoeming veranderd. De provinciaal van België was niet blij met die verandering, en bang dat de andere drie mijn voorbeeld zouden volgen stuurde hij ze meteen naar Congo. Zij waren eerder in Congo dan ik in Borneo.

De meeste broeders uitten zich beter in daden dan in woorden. Zoals **Harrie Stoffelen**, hij was op 19 maart 50 jaar geproft! Drie jaar lang heeft hij moeten zeuren om naar de missie te mogen, maar ze hadden zijn ervaring hard nodig. In 1969 was het zover en vertrok Harrie naar Malawi, waar hij verantwoordelijk was voor het wagenpark van de missionarissen. Zie hiernaast in beeld gebracht

Op 28 april was **Math Heijndael** (broeder Bona) 60 jaar geproft. Zestig jaar dienstbaarheid en altijd snel, maar hij wil

absoluut niet in het middelpunt gezet worden en zelfs niet op de foto...

Lei Louis is juist het tegenovergestelde, hij geniet van mensen om zich heen. Hij blonk van

trots, dat zoveel mensen op bezoek kwamen, toen hij 60 jaar professie vierde op 15 augustus 2016.

Zijn eerste benoeming was het grootseminarie in Oirschot, waar hij werkte als bakker, slager en schoenmaker. Na het vertrek van de scholastieken naar Tilburg kreeg hij de verantwoordelijkheid voor de boerderij en later voor het park. Na ruim 50 jaar in Oirschot gewerkt te hebben kan hij weer volop Limburgs 'kallen' in Vroenhof. Hij heeft er eindelijk tijd voor zijn gebedsleven, want dat kwam er vroeger niet van! Een ander groot voordeel is dat hij nu samen met zijn broer Hub in dezelfde gemeenschap woont. Daar genieten ze allebei van. ■

Harrie Stoffelen

Uit de Wereldwijde congregatie

Doordat de nummers 1 & 2 van de Wijzer van dit jaar geheel gewijd waren aan de viering van 300 jaar sterfdag van Montfort zijn de nieuwtjes blijven liggen. We geven u de voornaamste.

Op 18 oktober 2015 legden 8 jonge mannen hun eerste geloften af in Montfort sur Meu (Frankrijk): **Robert** en **Elisée** uit Congo en **Ernesto**, **Frédà**, **Jonharson**, **François**, **Olivier** en **Emmanuel** uit Madagascar.

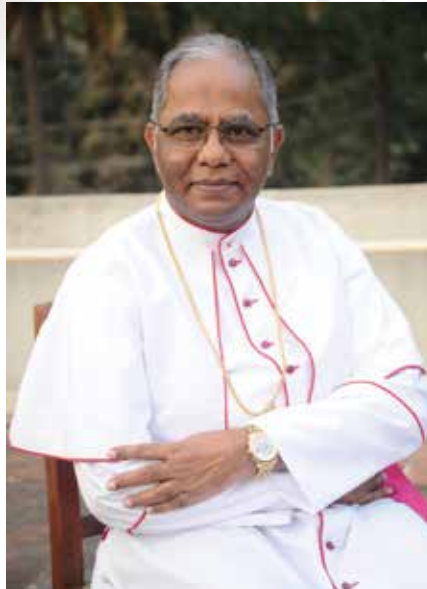
Yohanes Baptista Waja werd op 25 oktober 2015 priester gewijd in Ende in Indonesië door mgr. Vinsentius Sensi Potokota, van het aartsbisdom Ende in de Mukusaki-parochie.

Op 30 oktober 2015 benoemde pater generaal **Jean-Marie Helpa Rakotondravao** tot overste van het internationale scholastikaat in Rome en **Nirina Régnier Rakotondramana** tot socius van het internationale noviciaat in Frankrijk.

Federick Bonifacio Yumang en **Gener Calado Pito** legden op 21 november 2015 hun eeuwige geloften af in Quezon City in de Filippijnen.

In Maria Bhavan India legden **Robert** en **Prashanth** hun eeuwige geloften af en werden tegelijkertijd diaken gewijd door de aartsbisschop van Bangalore, mgr. Bernard Moras.

Op 19 december 2015 kregen we het bericht vanuit het generaalat dat **Raja Rao Thelegathoti** (63) benoemd is tot bisschop van Vijayawada in India, zijn geboorte-streek.

Raja strad in bij de montfortanen in 1975. Hij studeerde theologie op het Pauselijke Universiteit Gregoriana in Rome. Zijn eerste geloften legde hij af in 1976 en op 7 juni 1980 werd hij priester gewijd. Zijn eerste benoeming was in de vorming, daarnaast werkte hij als professor Theologie en Bijbel, overste en verzorgde retraites en preken. Van 2011 tot 2015 was hij secretaris, procurator en postulator voor onze congregatie in Rome. Op 2 februari 2016 werd de nieuwe bisschop geïnstalleerd in Gunadala, Vijayawada in India.

Eugenio Cucchi is benoemd tot overste en vormingsleider van het scholastikaat in Gitega, Burundi.

Paul Lonely Mashonga is benoemd tot overste en vormingsleider van het scholastikaat in Nairobi in Kenya, vanaf de start van het volgende academisch jaar.

Door de benoeming van Raja Rao Thelegathoti ontstond een lege plek in het generaalat. Met ingang van augustus 2016 is **Balaswamy Kata** uit India de nieuwe secretaris-generaal.

Als overste en vormingsleider van het scholastikaat in Manila in de Filippijnen is benoemd **Norwyn Villaruz Baydo** en **Paul Arnel Lucero** als novicenmeester.

Op 31 mei 2016 legden 9 Indiase novicen hun eerste professie af in de Assumption Hall of Sneha Bhavan.

Op 11 juni 2016 kwamen twee Indonesische confraters, **Zakarias Beong** en **Timoteus Jefriadi** Daman in Managu, Nicaragua aan om de gemeente van Alonso Lazo Orozco en Harry Flores Morales te versterken. Ze werken in de montfortaanse parochies St. Tomas en La Gateada. Voorafgaand aan hun komst naar Nicaragua waren beide confraters in de Filippijnen om hun Engelse taal bij te spijkeren en daarna twee maanden in Columbia voor hun Spaans.

In Thyolo, Malawi werden op 18 juni 2016 diakens **Anthony Daniel Chilolo** en **Peter Alinafe Makina** priester gewijd in de Mvumbwe-parochie door aartsbisschop mg. Thomas Msusa smm. In zijn preek betreunde Thomas de beestachtig wrede moorden en haat tegen albinos en wees de twee jonge priesters op de lezing van het evangelie uit Lukas 10: 1-9: 'neem geen tas mee, geen haverzak, geen sandalen... blijf in hetzelfde huis, neem wat eten en

drinken aan van wat zij je aanbieden. Blijf trouw aan je montfortaanse identiteit en overtuigd in je geloof'. De overste van de delegatie, Felix Mabvuto Phiri smm feliciteerde de priesters en gaf hen de eerste benoeming: Anthony in St. Louis Montfort, in de parochie van Balaka en Makina in de gemeenschap van Nantipwiri.

Op 31 juli 2016 werden vier Filipijnse broeders **Samuel, Lester, Athanasius** en Laurent geprotest als montfortaan In Quezon City.

Wim Peeters schrijft vanuit Indonesië op 9 augustus 2016: 'Hier in Malang is het seminarie weer aardig vol: we hebben er 17

nieuwgeprotesten bij, 16 fraters en een jonge broeder. 3 fraters en 1 broeder hebben besloten hun geloften niet te hernieuwen, waardoor we straks op 15 augustus in Indonesië 48 tijdelijk geprotesten hebben, waaronder 3 broeders.

Die zullen niet allemaal in Malang zijn, want op 15 augustus gaan er 3 fraters hun eeuwige geloften doen, waarvan er 2 de volgende dag diaken worden gewijd. Na de diakenwijding gaan 4 fraters, die klaar zijn met hun 4-jarige theologiestudie, aan hun

pastorale stage van 2 jaar beginnen (3 zijn inmiddels al vertrokken voor het 2e jaar pastorale stage). Een van de broeders werkt in Sintang, de tweede in Bandung, de derde hier in Malang. We hebben dus het komende jaar hier in Malang 36 jonge mensen aan het studeren.'

Piet van Hoof schrijft op 11 september vanuit Sintang Indonesië. 'Hier heb ik het kleinschalig druk. We maken compost waar een bescheiden markt voor is. Er staat ook een houtskool-oven te roken. Houtskool wordt gemengd met compost. En dat moet gaan leiden naar grondverbetering. En dat dan weer naar betere productie. Ik geef tegenwoordig een paar zaterdagen per maand een lezing over varkens houden voor een 6-tal medewerkers van een credit union. Zij moeten het doorgeven aan geïnteresseerden in de kampongs. Momenteel is er een verbod om ladang (= droog rijstveld) te brandden. Daar kan de kleine boer in de kampong zich niet aan houden.

Volgens de bureaucratie moet men nu maar sawah (= nat rijstveld) maken. Maar dat kan niet overal. En meestal is het water voor de bevoeding een probleem. Het regent ook niet altijd op bestelling. Tussendoor maak ik samen met anderen een boekwerkje, om de intensivering van de ladang te promoten. Dat is zeer wel mogelijk. En dan hoeft men ook niet alles af te brandden. Economisch is het voor veel mensen niet best. De rubberprijs is nog steeds laag. Ook de prijs voor de palmolie is gedaald. De prijzen stegen de laatste tijd. Nu probeert men van alles om ergens geld uit te halen. De president sprak over het aanhalen van de buikriem. Zal niet veel helpen denk ik.

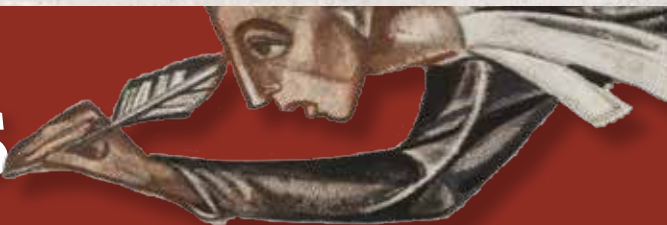
Ontmoeting jonge entiteiten in St. Laurent sur Sèvre

Van 7 t/m 11 september waren jonge entiteiten bijeen in St. Laurent sur Sèvre en Pontchâteau. Ze sloten samen met broeders van St. Gabriël, dochters der Wijsheid en vele anderen het jubileumjaar van 300 jaar sterfdag Montfort af. Wiel Logister was uitgenodigd om te komen praten over de beleving van religie in West-Europa. Maar hij had nog een opdracht meegekregen van zijn provinciaal overste Peter Denneman. Of hij voor iedere aanwezige montfortaan de DVD '*Morgen begint de toekomst*' wilde meenemen met een boekje met de Engelse tekst. Het bewijs dat hij zijn 'opdracht' heeft uitgevoerd ziet u hierbij. De genoemde DVD is te koop voor € 10,- bij het provinciaal. ■

Wijzertjes

Requiemviering 2016

Ook dit jaar herdenken we overleden montfortanen, hun familieleden en dochters der Wijsheid. Op zaterdag 5 november om 11.00 uur in de St. Remigiuskerk in Schimmert en de Montfortkapel in Oirschot. Graag vóór 31 oktober aanmelden bij het secretariaat: info@montfortanen.nl of 043 - 608 82 00.

overleden

Op 13 oktober 2015 overleed **zuster Agnes van het H. Sacrament** (Antonia) Baakman. Ze werd 94 jaar en was 73 jaar dochter der Wijsheid.

Jef Cockx overleed op 11 november 2015 in Broechem (België). Hij werd 86 jaar en was 63 jaar montfortaan. Na zijn middelbare studies in Rotselaar legde hij in D'Hoppe op 8 september 1952 zijn eerste geloften af. Op 22 juni 1958 werd Jef priester gewijd in Oirschot. Hij werkte in Leuven, in Kontich-Kazerne en als hoofdredacteur van *Middelares en Koningin*. 1977 werd hij aalmoezenier in Lier en in 1994 in het Woon- en zorgcentrum Czagani in Broechem, waar hij tot aan zijn dood gewoond heeft.

Piet Verlaan overleed op 10 december 2015 in het ziekenhuis in Abrantes. In 1950 kwam Piet naar Beresteijn in Voorschoten. Voor het vervolg van zijn studie ging hij in 1953 naar Ste Marie. Na zijn noviciaat in Meerssen, legde hij op 8 september 1957 zijn eerste geloften af. In Oirschot werd hij priester gewijd op 24 maart 1963. In dat jaar werd hij ook benoemd als leraar voor het seminarie in Fátima (Portugal). Hij assisteerde in het heiligdom en de kerken in de omgeving. Na een val brak Piet zijn knie. Na de operatie bleek er een

ziekenhuisbacterie bijgekomen te zijn, bleek hij ernstig diabetes te hebben én een urineweginfectie, die niet onder controle te krijgen waren. Op 11 december 2015 is hij begraven in Fátima. Piet werd 79 jaar.

Op 14 december 2015 overleed in Wijchen **zuster Maria Grignion Mijland**. Ze werd 98 jaar en was dochter der Wijsheid.

Rik Bovens overleed op 27 januari 2016 in Genk. Hij werd 82 jaar en was 61 jaar montfortaan. Henricus Bovens werd op 10 november 1933 geboren in Meeswijk (B). Hij volgde het kleinseminarie in Rotselaar en legde op 8 september 1954 zijn eerste geloften af. Na het grootseminarie in Oirschot werd hij op 27 maart 1960 priester gewijd. Van 1961 tot 1991 was hij leraar in Rotselaar en daarna werkte hij tot 2012 op het Mariaal Apostolaat. Hij was al een aantal jaren hart- en nierpatient, maar een val van de trap net voor Kerst werd hem uiteindelijk fataal.

In Fátima, Portugal, overleed op 21 februari **Jozef Feiter ORC**, broeder van het H. Kruis en oud-montfortaan. Pater Feiter werd 91 jaar. Jüpsje kwam naar het kleinseminarie Ste Marie in 1937. Hij legde zijn eerste geloften af op 8 september 1945 en werd priester gewijd op 4 maart 1951. Na in Portugal als propagandist gewerkt te hebben trad hij uit in 1979 om Kanunnik van het H. Kruis te worden.

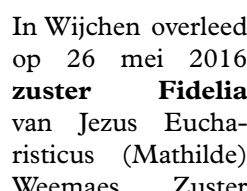
Oud-montfortaan **Bram van den Broek** overleed op 78-jarige leeftijd in Baarle-Nassau op 23 februari 2016. In 1956 trad hij in bij de montfortanen in Meerssen en legde op 28 april 1957 zijn eerste geloften af. Bram werkte in de huishouding in Rotselaar, Bunde, Oirschot, Voorschoten en Tilburg. In 1975 trad hij uit.

Op 19 maart 2016 overleed na een lang ziekbed in Vaals frater **John Goossens**, benedictijn. John werd 80

jaar en was 57 jaar monnik en diaken van de Abdij Sint Benedictusberg in Vaals. In 1948 kwam John naar klein-seminarie Ste Marie in Schimmert en vertrok in 1954 om benedictijn te worden.

Zuster Hubertina van Maria (Angelina) Hamans overleed in Houthem op 13 april 2016. Ze werd 89 jaar en was 61 jaar dochter der Wijsheid.

In Wijchen overleed op 26 mei 2016 **zuster Fidelia** van Jezus Eucharisticus (Mathilde) Weemaes. Zuster Fidelia werd 98 jaar en was 64 jaar dochter der Wijsheid.

Op 21 juni 2016 overleed in Marienheide (Duitsland) **Ludwig Halmes**. Hij werd 89 jaar en was 63 jaar montfortaan. Zijn ervaringen met de oorlog versterkten zijn wens priester te worden. Na zijn montfortaanse opleiding in Rheydt (Duitsland) kwam hij voor het noviciaat naar Meerssen in Nederland in 1951, waar hij op 8 september 1952 zijn eerste geloften aflegde. Na de opleiding aan het grootseminarie in Oirschot werd hij op 22 juni 1958 priester gewijd. Zijn eerste benoeming was als leraar voor het kleinseminarie in Rheydt. In 1964 verhuisde hij naar de gemeenschap in Wolfsburg, waar hij als godsdienstleraar en kapelaan actief was. Van 1987 tot 2001 werkte hij als ziekenhuispastor. Zijn pensioen bracht hij door in Marienheide. Met zijn humor en zijn gitaar liet hij onuitwisbare herinneringen na. Hij wilde niet dat mensen met lange gezichten naar de kerk gingen!

Broeder Marcel overleed op 28 augustus 2016 in Genk (België). Hij werd 79 jaar en was 59 jaar montfortaan. Als Joseph Moonen werd hij

op 24 mei 1937 geboren in Hoensbroek. Na zijn opleiding in Bunde kreeg hij een benoeming voor Rotse-laar. Hij wilde graag naar de missie, maar ze wilden hem niet kwijt. In 2000 verhuisde Marcel naar de gemeenschap van Genk, waar hij woonde totdat hij vanwege ziekte meer verzorging nodig had. De laatste maanden heeft hij met plezier gewoond in het Woonzorgcentrum Prinsenspark in Genk.

Op 14 januari 2016 is **Kees Smit** verhuisd van de gemeenschap Schimmert naar zorgcentrum 'Op de Toren' in Nuth.

Op 1 februari 2016 is **Huub Swerts** verhuisd van de gemeenschap Vroenhof naar het klooster van de zusters Oblaten van de Assumptie in Hulsberg.

2017: Kapitteljaar

Van 1 – 20 mei 2017 wordt in Rome het generaal kapittel gehouden. Naast beleid, financiën wordt er ook een nieuw generaal bestuur gekozen. Hieraan vooraf houden wij op 10, 11 januari en 20 april het eerste deel van het provinciaal kapittel met aandacht voor beleid en financiën. Het tweede deel zal zijn op 7 en 8 november. Dan kiezen we een nieuw provinciaal bestuur.

Als kapittulanten zijn gekozen: Ben Faas, Theo v/d Geest, Jeu Jenniskens, Wiel Logister, John van Oss en Peter Stevens. Rechtens nemen aan het kapittel deel het huidige bestuur: Piet Derckx, Simon Kuijten en Peter Denneman. Het provinciaal kapittel wordt geleid door Jos van Genugten en vindt plaats in het bezinningscentrum van de zusters Onder de Bogen in Maastricht.

Door de sluiting van het klooster Beresteyn in Voorschoten werd **Jan Lathouwers**, de jongste Nederlandse montfortaan, werkeloos. Gelukkig vond hij een baan als beheerder bij de stichting Vooruitgang, waar hij op 3 mei jl. al weer 12,5 jaar in dienst was.

Op 9 juli 2016 nam **Peter Hoogland** na vele jaren afscheid van het project De Wonne in Almelo, een opvang voor mensen die tijdelijk een dak boven hun hoofd nodig hebben. Hij is inmiddels verhuisd naar de gemeenschap van Schimmert.

Update website montfortanen.nl

Jasper Jaspers

Bent u een regelmatige bezoeker van onze site, dan is het u zeker opgevallen dat we een compleet hoofdstuk op onze website hebben laten updaten naar de nieuwste technologie. Hierdoor is er een beter overzicht gekomen van de publicaties van Montfort en van de montfortanen. Deze uitgaven kunnen nu op onze website worden besteld.

Maar er is méér!

Want naast het kunnen bestellen van deze publicaties, kunt u deze items nu ook (bijna allemaal) downloaden als PDF. Bovendien is het mogelijk de publicaties online in boekvorm te lezen! En dat is gratis. Deze tool is zo gemaakt dat dit kan op uw pc, tablet of telefoon. Naast deze publicaties zijn ook de afleveringen van ons informatieblad Wijzer digitaal in te zien en te lezen.

Colofon

Dit informatieblad is een uitgave van de Nederlandse montfortanen en verschijnt twee keer per jaar.

Adres

Montfortanen
Vroenhof 87
NL-6301 KE Valkenburg (Lb)
info@montfortanen.nl
www.montfortanen.nl

Ontwerp en DTP opmaak

Yoman Reclame Studio
www.yoman.nl

Drukwerk

Gianotten printed media

Gratis abonnement

Als u toevallig deze 'Wijzer' heeft gelezen en u wilt dit tijdschrift voortaan ontvangen, meldt u zich aan via deze bon of e-mail info@montfortanen.nl.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Plaats: .....

Sturen aan:

Redactie "Wijzer"

Vroenhof 87

NL-6301 KE Valkenburg (Lb)